

ХУДОЖНІЙ ТВІР У ЛІТЕРАТУРНО-МОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Марко В. П. Аналіз художнього твору : монографія / В. П. Марко. – К. : Академвидав, 2013. – 280 с.

На шляхах пізнання художнього світу мистецтва та культури звернення до творів красного письменства, особливо в їхніх вершинних здобутках, набуває підвищеної ваги з огляду на їхній вплив на самосвідомість як загальнонаціональну, так й індивідуально-особистісну. Вочевидь, саме із цих міркувань художні тексти дедалі частіше стають об'єктами дослідження в різних галузях знань – від філософії і психології до культурології, літературознавства і лінгвістики. Звичайно, науковці – представники різних напрямів науки – неоднаково оцінюють художню творчість і художній ідіолект. Але їх об'єднує єдина мета – через художність, культуру та мистецтво пізнати людину, об'єктувати дійсність.

У цьому контексті привертає увагу нова публікація відомого українського філолога В.П. Марка “Аналіз художнього твору”. Провідною рисою монографії можна було б визнати її комплексний філологічний літературно-лінгвістичний характер. У цьому сенсі посібник якнайповніше відповідає сучасним тенденціям розгляду письменства як об'єктивного процесу – творення художнього образу й формування текстів. Прикметно, що в цих пошуках автор спирався на досягнення не лише українських мовознавців – від О. Потебні до Т. Гундорової, а й на теорії відомих зарубіжних учених – М. Бахтіна, М. Гайдеггера, Г. Гадамера та ін., коцпціям яких притаманний поглиблений аналіз текстів як основного об'єкта дослідження. У цьому аспекті цілком виправданим є розмежування В.П. Марком по-

нять *твір* – як одиниці літератури, який він визначає як картини, думки, переживання, що виникають в уяві читача під час сприймання тексту, і *тексту* як системи знаків, скерованих на упорядкування твору. Уся праця спрямована на аналіз художнього твору через систему образів у їх конкретно-чуттєвому змалюванні, пропущеному через текстові категорії.

Загалом значною цінністю книжки, розрахованої передовсім на студентів-філологів, є постійне звернення до дефініцій, причому автор чітко розрізняє такі поняття, як, наприклад, *стиль* і *форма* літературного твору, його *зміст* та *ідея*, даючи вичерпне аргументоване тлумачення кожному терміну. Як справедливо зазначає вчений, успішний літературознавчий аналіз потребує обов'язкового оволодіння інструментарієм, видами й способами його реалізації, а отже, потрібно добре знати складники твору, систему термінів для їх означення. Невипадково монографія завершується термінологічним словником, що містить пояснення не лише загальновідомих філологічних понять і літературознавчих явищ, а й більш складних утворень на кшталт *одиниці дискурсу*, *складники художньої концепції*, *художній ідеал*, *художня правда*, *життєвий матеріал* і под.

Цінними є тези автора про єдність змісту й форми художнього слова, оскільки запорукою художнього ідеалу є гармонійність усіх елементів твору. В.П. Марко визначає закономірності взаємодії форми та змісту, підкріплюючи теоретичні положення вдалими ілюстраціями. Звернення до прикладів художньо досконалих текстів засвідчує тонкий смак

дослідника, уміння побачити в тексті глибинне, метафізичне, провідне.

У праці достатньо переконливо обґрунтовано методику аналізу художніх творів, яку автор кваліфікує як концептуально-стильовий підхід. Так, В.П. Марко визначає сутність і мету аналізу, його види, способи, прийоми й принципи, серед яких, на думку автора, найважливішим є принцип аналізу взаємодії змісту й форми, що є універсальним засобом пізнання суті твору та його окремих частин. Суттєво, що таке бачення аналізу підкріплене зверненнями до системи видів аналізу – соціологічного, психологічного, естетичного, формального, біографічного, порівняльного, структурного, психоаналітичного та гендерного. Закономірно автор звертається до проблеми декодування художніх текстів, спираючись на праці Р. Барта та інших представників структурального літературознавства. Цілковито виправданою з цих позицій є кваліфікація таких кодів, як герменевтичний, семіотичний, символічний, культурологічний та ін. Зрештою, В.П. Марко підводить читача до основного постулату аналізу художнього твору – засад його інтерпретації, справедливо розуміючи її як процес декодування.

Звернувшись водночас до лінгвістичних понять, дотичних до художнього тексту та художнього твору в цілому і сформулювавши таким чином теоретичні підходи до загальнофілологічного аналізу, автор звертається до реалізації викладених ним теоретичних позицій через систему бачення художнього твору як цілісності – від світу лірики та ліро-епосу до епічного багатоголосся, що дає змогу читачам збагнути загальний метод аналізу – ключ до таїн художнього слова й літературного твору.

Привертає увагу успішне прагнення автора провести лінію розвитку українського письменства в його тяг-

лості, органічній єдності – від часів Т. Шевченка через творчість П. Тичини й М. Рильського до Л. Костенко, І. Драча, В. Симоненка, В. Стуса, а в аналізі епічного твору – від Г. Квітки-Основ'яненка через аналіз текстів М. Коцюбинського, І. Франка, В. Стефаника до О. Гончара й Гр. Тютюнника.

Визначальна риса цих дослідницьких студій полягає в окресленні досягнень майстрів слова – інтерпретації художніх текстів в індивідуально-авторських вимірах. Відстоюючи ідею органічності наступності української прози і поезії, автор переконливо доводить розмаїття стильових манер, образних засобів, самої метафорики їхніх текстів. Для прикладу, можна звернутися до аналізу прози Гр. Тютюнника, де визначальною, на думку автора, є своєрідна концентрація у творчості письменника рис модернізму та реалізму.

Дещо окреме місце займає розділ “На перехресті слова і дії”, де розглядаються тексти, адресовані глядачам, тобто драматичні твори. Звичайно, драматичний твір має сприйматися через сценічне втілення, і без звернення до постановки вистави в театрі аналіз не має достатньої повноти. В.П. Марко застерігає, що він звертається лише до тексту п’єс, але аналіз був би ґрунтовніший, якби автор принаймні описово показав, як утілювались образи драматичних творів у провідних театрах України за участі акторів.

Разом із тим цілісність монографії забезпечується її міцним теоретичним підмурком, вдало структурованим змістом та навчальною спрямованістю. Праця В.П. Марка “Аналіз художнього твору” виявляє науково-теоретичний зріз сучасних літературознавчих досліджень, їх включення в активний обіг сприятиме поглибленню вивчення природи та сутності художнього слова.